

СЕКРЕТЫ ПОЛЬСКОЙ ПОЛИТИКИ
Сборник документов (1935–1945). Сост. Л.Ф.Соцков.
(Москва, 2009. 383 с.)

Міжнародні відносини періоду Другої світової війни, як і передвоєнних років, надалі привертають увагу вітчизняних і зарубіжних істориків, незважаючи на велику кількість вже опублікованих досліджень. Удоступнення нових архівних матеріалів дає змогу краще вивчити окремі моменти зовнішньополітичної діяльності урядів антигітлерівської коаліції. У 2009 р., з нагоди 70-ліття початку Другої світової війни, Службою зовнішньої розвідки РФ опубліковано збірник матеріалів про зовнішню політику Польщі. Збірник, укладений генерал-майором служби зовнішньої розвідки Росії, істориком Левом Соцковим, вміщує сімдесят вісім раніше не публікованих документів. Умовно їх можна поділити на такі групи: аналітичні огляди зовнішньої і внутрішньої політики Польщі, донесення військових аташе, телеграми польських дипломатичних представництв. У книзі ці матеріали викладені за хронологічним принципом – за роками.

У першій частині збірника вміщено документи, датовані 1935 р. Вони відображають окремі аспекти взаємин Польщі з Німеччиною, поліпшити які прагнув міністр закордонних справ Польщі Юзеф Бек. Дослідників польсько-німецьких взаємин зацікавить повідомлення про візит Германа Герінга до Польщі, переговори з вищими посадовцями. Цікавим є також повідомлення про стан польсько-німецьких взаємин, зовнішньополітичну діяльність ряду Польщі напередодні Другої світової війни, відомості про що отримувало радянське керівництво від своїх агентів у польському Міністерстві закордонних справ.

Важливі, на думку укладачів збірника, події зовнішньої політики країни у 1936 р. представлені повідомленнями й аналітичними записками польських дипломатичних представництв з Ватикану, Латвії та інших європейських держав. Окремо варто відзначити документи, що висвітлюють розвідувальну діяльність Генерального штабу Польщі щодо СРСР.

Втім, лівова частка представлених матеріалів стосується 1937 р. Знаковою подією зовнішньої політики Польської держави у цьому році став приїзд Германа Герінга і його зустріч з генералом Едвардом Ридз-Смігли, з Казімежем Соснковським й іншими польськими високопосадовцями. У ході розмов проведено обмін поглядами про стан і перспективи німецько-польських відносин, однак жодних важливих рішень прийнято не було. Перебіг і деталі зустрічі, як свідчать опубліковані документи, були відомими у Кремлі. Більшість відомостей радянська розвідка отримувала безпосередньо від своїх агентів у міністерстві закордонних справ Польщі. Тут же вміщено важливі для дослідження зовнішньої політики Польщі, як і окремих аспектів міжнародної політики європейських держав, доповідні записки з дипломатичних представництв у Берліні, Вашингтоні, Токіо, Празі, Стокгольмі та ін. Ці документи відображають погляди польських політиків і високопосадовців на стан і перспективи взаємин з іншими державами, дають змогу з'ясувати, наскільки Бельведер був зорієнтований у внутрішньополітичних процесах, скажімо, Німеччини чи СРСР.

Період Другої світової війни, коли польське питання становило одну з ключових тем у міжсоюзницьких відносинах, представлений кількома документами. Поодинокі донесення про діяльність польської розвідки у Лісабоні, Каїрі – скромне доповнення до

джерельної бази, що є у розпорядженні дослідників зовнішньополітичної діяльності польського еміграційного уряду. Водночас 1938 р. датовано матеріали щодо формування польської армії в СРСР після нормалізації польсько-радянських відносин у липні 1941 р., налагодження військовими розвідки на радянській території.

Варті уваги також документи, які містять інформацію про діяльність української політичної еміграції в Європі, її зв'язки з політичним і військовим керівництвом II Речі Посполитої (*Спецсообщение о постановке 2 отделом польского Генштаба разведывательной работы против СССР*. С.48–51). З опублікованих документів можна побачити, наскільки важливу роль польські дипломати і військові відводили підтримці українських політиків, передовсім УНРівських, яких прагнули використати для проведення антирадянської діяльності під керівництвом генерального штабу (*Информация о работе 2-го отдела польского Генштаба против СССР*. С.60–64; *Документ польского Генштаба о работе польской разведки против СССР*. С.201–218). Подібні українські установи функціонували і в Німеччині, про що свідчить доповідна записка про діяльність Українського наукового інституту в Берліні, отримана польським МЗС (*Сообщение польского посольства в Берлине в МИД*. С.168–170). Прикметно, що названий інститут, як виникає зі змісту документу, отримував скромну фінансову підтримку від німецького уряду, а його фонди використовувалися німецькими навчальними закладами для глибшого вивчення української історії, культури тощо. Чимало працівників інституту, за словами автора документу, були недоброзичливо налаштованими проти Польщі і СРСР.

Таким чином, опублікований збірник вводить у науковий обіг чимало документів, завдяки яким дослідники зможуть глибше вивчити зовнішньополітичну діяльність напередодні і в ході Другої світової війни не тільки керівництва Польщі, а й інших держав. Разом з тим, збірник не позбавлений і певних недоліків. Це, насамперед, відсутність наукових коментарів, іменного, географічного та предметного покажчиків, які б значно полегшили роботу дослідників. Крім того, складається враження, що укладачі збірника не стільки прагнули доповнити доволі багату палітру джерельного матеріалу щодо зовнішньої політики Польщі у 1935–1945 рр., як показати, наскільки агресивною й антирадянською була ця політика напередодні і в ході війни.

Ігор МРАКА